

**1998-2007 DÖNEMİ AVRUPA KOMİSYONU İLERLEME
RAPORLARI KAPSAMINDA AVRUPA BİRLİĞİ BÖLGESEL POLİTİKASI
ve TÜRKİYE’NİN UYUMU**

Fusun ÖZERDEM*

ÖZET

Demokrasi, iyi yönetim ve hukukun üstünlüğü; küresel ve bölgesel güvenliğin düzenleyicileridirler. Küresel bütünleşme, ülkeler arasında siyasi, sosyal, ekonomik ilişkilerin yaygınlaşması, farklı kültür ve inançların entegre olmuş şekilde birlikte yaşamaları, maddi ve manevi değerlerin ulusal sınırları aşarak dünyaya yayılması demektir. Bu bağlamda böyle bir bütünleşmeye verilecek en güzel örnek; Avrupa Birliği’dir (AB).

Kalkınma süreci yaşayan ülkelerde ekonomik gelişme, ülkenin tüm bölgelerinde aynı anda başlayamayabilir ve sonucunda ortaya çıkan gelişme belirli noktalarda yoğunlaşır. Neticesinde bölgesel farklılaşmalar meydana gelir. AB, kendi içinde yaşadığı bölgesel farklılıkları ortadan kaldırmak için AB Bölgesel Politikası’nı oluşturmuştur. Bu politika kapsamında geliştirilen Yapısal Fonlar aracılığıyla, ihtiyaç duyulan bölgelere çeşitli yardımlar yapılmakta, bu yardımlardan bazıları hibe programları ile gerçekleştirilmektedir. Türkiye tam üye olmadığı için Yapısal Fonlar’dan şimdilik yararlanamamaktadır. Katılım Öncesi Mali Yardım Programı kapsamında geliştirilen hibe programlarını ise uygulayabilmektedir.

Sonuçlar kötümser olmamızı gerektirmese de daha çok çalışmamız gerektiğini vurgulamaktadır. Tam üyelik müzakerelerinin sadece siyasi olaylarla değil, müktesebat başlıklarında daha çetin geçeceğinin sinyallerini vermektedir.

Anahtar Kelimeler: 1-Avrupa Birliği (AB), 2-Bölgesel Politika, 3-Komisyon İlerleme Raporları

* Dr., Edirne Valiliği Avrupa Birliği Eşgüdüm Merkezi Sorumlusu

**THE EUROPEAN UNION REGIONAL POLICY AND TURKEY'S
HARMONISATION IN THE FRAMEWORK OF THE EUROPEAN
COMMISSION PROGRESS REPORTS FOR THE PERIOD OF 1998-2007**

ABSTRACT

Democracy, good governance and the rule of law are the determinants of global and local security. The global integration is the diffusion of political, social and economic relationships between countries, coexistence of different cultures and religions in an integrated way, and spreading of the spiritual and material values across national borders to the world. In this context, the best example that can be given for such an integration is the European Union (EU).

The economic advancement in developing countries may not start in all regions of the country at the same time and the subsequent development concentrates in certain areas. Hence, regional disparities emerge. In order to eradicate its own regional disparities the EU has formed the EU Regional Policy. Through the Structural Funds that have been formed as part of this policy, various assistance to the regions in need are provided, and some of such assistance takes place as donations. Since Turkey is not a full member of the EU it cannot benefit from the Structural Funds for the time being. However, it can implement the grant programmes within the context of the Pre-accession Financial Corporation Programme.

Even the results do not require us to be pessimistic, they emphasize the need to work much harder. They indicate that the negotiations for full membership will not only be about political issues, but also will undergo harder in Acquis Titles.

Key Words: 1-European Union (EU), 2-Regional Policy, 3-Commission Regular Reports

AVRUPA BİRLİĞİ BÖLGESEL POLİTİKASI

Avrupa Birliği'nin (AB) bölgesel politikasının ne olduğunu anlatmadan önce bölge tanımını yapmanın yararlı olacağını düşünmekteyiz.

Bölge sözcüğü bir mekan birimini ifade etmekte olup boyutu ve içeriği, sözcüğün kullanıldığı bağlama göre değişebileceği gibi aynı bağlamda farklılık da gösterebilir. Ekonomik perspektif değerlendirildiğinde, bir planlama ve analiz birimi olarak bölgenin ne kent kadar küçük, ne de ülke kadar çok geniş alan parçası olmaması uygun görülmektedir (Casellas ve Galley, 1998:551). En genel tanımı ile bölge, kentten büyük ve ülkenin genelinden küçük bir mekansal birim olarak tanımlanabilir.

Konumuz Avrupa Birliği olduğu için AB'de planlama anlamında bölgeler; kent ve metropol alandan, çok geniş kırsal bölgeye kadar çeşitli boyutlardadır. Bir kısmı kültürel, sosyal, ekonomik açıdan, bir kısmı işlevsel açıdan bütünlük gösteren birimlerdir.

Bölgelerarası gelişmişlik farklılıklarını ortaya çıkaran en temel sebep, kalkınma süreci yaşayan ülkelerde, ekonomik gelişmenin ülkenin tüm bölgelerinde aynı anda başlayamaması ve belirli ayrıcalıklı yerlerde ortaya çıkan gelişmenin bu noktalarda yoğunlaşmasıdır. Bunun sonucunda kalkınma noktaları etrafında, ekonomik ve sosyal hareketlilik artar ve bölgelerarası dengesizlik ortaya çıkar. Bu kaçınılmaz bir zorunluluk olduğu gibi ekonomik gelişmenin de bir koşuludur (Dinler, 2001: 113). Ancak bu yargının özellikle gelişmiş toplumlarda, giderek önemini yitirmeye başladığını görmekteyiz; zira deneyimler de göstermektedir ki, "kutuplaşma" olgusu gelişme sürecinin ilk aşamalarında kaynakların etkin kullanımına elverişli bir ortam hazırlamakta ancak, belirli bir aşamadan sonra ekonomik ve toplumsal maliyetleri artırmaktadır. Bu maliyet iki sorun doğurmaktadır. Bunlardan biri büyük kent sorunları, diğeri ise geri kalmış bölgeler sorunlarıdır (Dinçer, Özaslan, Kavasoğlu, 1996: 4). Geri kalmış bölgelerden gelişmiş bölgelere doğru görülen göçler, bir yandan bu bölgelerin yerel efektif talep hacminin daraltılması, diğeri yandan da genç işgücü ve sermayenin bölge dışına akması

anlamına gelmektedir. Bunun sonucunda başlayan az gelişmişlik kısır döngüsü, zaten geri olan bölgeyi giderek durgunluğa itmekte ve kaçınılmaz olarak kamu müdahalesini gerekli kılmaktadır. Bu durum ekonomik gelişme içindeki her ülkede görülmektedir.

Avrupa Birliği üye ülkeleri arasında AB'nin çoğulcu yapısını destekleyen ancak eşitsizliklere de yol açan farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılıklar tespit edilirken, bölgelerin iklimleri, yerleşim yerleri dahil olmak üzere birçok faktör göz önünde bulundurulur. Gayri safi milli hasılanın (GSMH) dengesiz dağılımı ise bölgesel farklılıkları oluşturan temel etkidir. Bölgesel farklılıkların belirlenmesini sağlayan diğer etkenler ise; kişi başına düşen GSMH, işsizlik ve büyüme oranı gibi ekonomik kriterler, 15 yaş altı ve 75 yaş üstü nüfus oranı ve kentleşme oranı gibi demografik kriterlerdir.

Bölgelerdeki doğal kaynaklardan iklim koşullarına ve yerleşim şekillerine kadar görülen çeşitlilik; küreselleşme ile paralellik gösteremeyen sanayi yapılanma ve sonucunda ortaya çıkan verimli çalışmayan yerel işgücü ve diğer bölgelerden gelen nüfus göçü ile yaşanan iş kaybı, gelir düzeylerinin farklılaşmasına yol açmaktadır. Kişi başına düşen GSMH, büyüme hızına ve satın alma gücüne dayalıdır ve bu ekonomik uyumu gösterirken işsizlik seviyesi ve az gelişmişlik düzeyinin altında yaşayan kişilerin toplam nüfusa oranı da sosyal yakınlaşmanın ölçütünü; bölgelerin, ekonomik faaliyetlerin yer aldığı merkezlere veya pazarlara ulaşabilme olanağına bağlı olan uyumu ise yerleşim bölgesi itibariyle olan uyumu gösterir (15 Soruda 15 AB Politikası, 2004: 8-9). AB'nin kuruluşundaki önemli motivasyonlardan biri ülkeler ve bölgeler arasında eşit ve dengeli gelişimi sağlamaktır. AB'de bölgesel kalkınma yaklaşımının önemi genişleme stratejisi ile paralel olarak artmaktadır. Ancak Avrupa Birliği, kendisini oluşturan 317 bölge arasında görülen gelir farklılıkları ile ciddi bir bölgesel politikaya ihtiyaç duymuştur; zira Roma Antlaşması'nda da ifade edildiği gibi Antlaşma'nın bir hedefi, Topluluk'un bölgeleri arasındaki farklılığı gidermek ve böylece geri kalmışlığın izlerini yok etmektir (Roma Antlaşması, <http://eur-lex.europa.eu/en/treaties/dat/11997E/htm/11997E.html#0173010078>, Erişim Tarihi: 03.12.2007). Paralel olarak, Avrupa Bütünleşme süreci ve Avrupa Birliği bölgesel

politikasının yönetimi ve verimi bu bölgeselleşme süreçlerinin önemli makinistleri olarak rol almışlardır (Uyarra, www.mbs.ac.uk/research/engineering-policy/publications/documents/PRESTDPO5-16.pdf, Erişim Tarihi: 8 Nisan 2006).

AB'ye üye devletler arasında ve üye devlet sınırları içinde var olan bölgesel eşitsizlikler aday ülkelerin katılımı ile artacaktır. Bu çerçevede oluşturulan Avrupa Birliği Bölgesel Politikası'nın üç ana hedefi vardır:

- a) yapısal uyum ve gelişmeyi teşvik etmek;
- b) bölgelerin karşılaştığı yapısal güçlükleri ortadan kaldırmak;
- c) bölge sistemlerinin modernizasyonunu eğitim politikalarıyla uyumlulaştırmak.

Bu çerçevede oluşturulan Yapısal Fonlar, istihdam ve ekonomik kalkınma için başat unsur olduğu kadar AB üye ülke vatandaşları arasındaki uyumu da perçinleyen etken görülmüştür.

Yapısal Fonlardan biri olan **Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu (ABKF)** yapısal fonların en kapsamlısı olup amacı, ekonomik ve sosyal gelişmişlik düzeyi açısından AB'nin gelişmiş bölgelerinin gerisinde kalan bölgelerin kalkınmasına katkı sağlamaktır. Altyapının ve KOBİ'lerin geliştirilmesine, istihdam yaratılmasına yönelik projelerin finansmanında (Avrupa Birliği'nde KOBİ Destek Mekanizmaları ve Türkiye, 2005: 53) kullanılan Fon, Hedef 1 ve Hedef 2 bölgelerini ayrıca Topluluk girişimlerinden olan INTERREG III1 ve URBAN II'yi kapsamaktadır.

1975 yılında kurulan ancak 1979 yılında kota ve kota dışı olmak üzere iki bölüme ayrılarak değişikliğe uğrayan Fon'un Kota bölümü, üye ülkelerin bölgesel sorunlarını çözmek üzere dağıtılmaktadır. Geri kalan % 5'lik bölüm ise Komisyon tarafından belirlenen birden fazla ülkeyi veya bölgeyi ilgilendiren özel programlar için kullanıma ayrılmıştır (Şahin, 1998: 67).

Fonun kota ve kota dışı bölümlerinin 1984 yılında kaldırılmasından sonra topluluk tarafından üye ülkeler için belirlenen alt ve üst sınır uygulaması başlamıştır.

¹ INTERREG III, 2000-2006 programlama dönemi için, Avrupa Birliği'nde, bölgeler arası işbirliğini teşvik etmeyi amaçlayan bir Topluluk girişimidir. INTERREG girişimi, uluslararası ve bölgelerarası işbirliğini sağlayarak, kıtanın dengeli kalkınmasının desteklenmesi yoluyla, AB genelinde ekonomik ve sosyal uyumun güçlendirilmesi amacıyla tasarlanmıştır.

“Üye ülkeler kendileri için alt sınırdan aşağı olmamak kaydıyla fondan yararlanmakta; Topluluk tarafından tespit edilen bu limitler, üye ülkelerin bölgesel farklılıkları, üretim düzeyleri, işsizlik oranları gibi kıstaslar dikkate alınarak belirlenmekte ve her üç yılda bir yeniden değerlendirilmektedir” (Can, 2004: 67).

AB, ABKF aracılığıyla Topluluk Programlarına, ulusal programlara, üye ülkelerin inisiyatifinde hazırlanan projelere ve küçük ve orta boy işletmelere yönelik olan projelere destek vermektedir. Topluluk Programlarının % 55’lik bir kısmı Topluluk tarafından finanse edilirken, küçük ve orta boy işletmelere yönelik olan projeler de Topluluktan 100.000 Euro’ya kadar destek alabilmektedir.

Yapısal Fonlar bütçesinin yaklaşık yarısı bu fona ayrılmaktadır. ABKF’den aşağıdaki alanlarda hazırlanacak projelere kaynak aktarılmaktadır².

- a. Küçük ve orta ölçekli işletmelerin desteklenmesi,
- b. Üretken yatırımların teşvik edilmesi,
- c. Altyapının iyileştirilmesi,
- d. Yerel kalkınmanın hızlandırılması.

İstihdamın teşvik edilmesini, ayrımcılığa ve toplumsal dışlanmaya karşı mücadele edilmesi için kaynak sağlayan; öğretim ve mesleki eğitim seviyesinin yükseltilmesini, yeni istihdam kaynaklarının araştırılmasını hedef alan fon ise **Avrupa Sosyal Fonu**’dur (ASF).

Balıkçılık Yönlendirme Mali Aracı (BYMA), balıkçılık sektörünün uygulanması için filo modernleşmesi, kültür balıkçılığının geliştirilmesi, deniz alanlarının korunması, balıkçı limanlarında tesisler inşa edilmesi, balık ürünlerinin işlenmesi ve pazarlanması, ürünlerin tanıtımı gibi faaliyetleri finanse etmektedir.

Ortak Tarım Politikası’nın kırsal kalkınma politikasını destekleyen **Avrupa Tarımsal Garanti ve Yönlendirme Fonu (ATGYF)**, tarımsal işletmelerce yapılan yatırımları, mesleki eğitim, dezavantajlı bölgeler için ödenekler, tarımsal çevre

² ABKF ile ilgili Tüzük için bkz. Regulation (EC) No 1783/1999 of the European Parliament and of the Council of 12 July 1999 on the European Regional Development Fund.

tedbirleri, tarım ürünlerinin işlenmesi ve pazarlanması, ormanların geliştirilmesi ve teşvik edilmesi gibi faaliyetleri finanse eder.

Bu fonların yanı sıra çevre ve ulaşım alanlarında altyapı projelerine dengeli finansman sağlamayı amaç edinen bir diğer fon ise **Uyum Fonu**'dur ve brüt milli geliri AB ortalamasının % 90'ından daha düşük seviyede olan AB ülkelerine açıktır³.

Bölgesel politikanın esas amaçlarından birisi, bölgelerdeki rekabet gücünü artırmaktır ki böylelikle istihdam ve üretkenliğin artmasını hedeflemektedir. AB bölgesel politikasının işleme ilkeleri bölgeler için daha büyük sorumluluk gerektirmektedir ve geniş organizasyonların gerekliliği bir ortaklık şekli çalışması demektir. Bu, bazı üye Devletlerde yönetim bölgeleri yaratılmasıyla ve politika planlaması ve uygulanması için bölgesel yapılar kurulmasıyla daha büyük bir bölgeselleşmeyi sağlamıştır (Keating, Loughlin, 1997: 105). Bu hedef ile daha az zengin bölgelerin Tek Pazar'ı içselleştirmelerine yardımcı olmaya çalışılır. 1986 tarihinde Tek Avrupa Senedi ile Roma Antlaşması'na getirilen "Ekonomik ve Toplumsal Kaynaşma"⁴ başlığı sayesinde farklı bölgeler arasındaki dengesizliklerin giderilmesi başat önem kabul edilmiş ve bu, Tek Pazar'ın ayrılmaz bir unsuru olmuştur. Böylelikle, malların, sermayenin ve hizmetlerin serbest dolaşımı esnasında bunların en iyi bölgelere gitmesinin yaratacağı dengesizlik önlenmeye çalışılmıştır. 1993 yılında yürürlüğe giren Maastricht Antlaşması (AB Antlaşması) ekonomik ve toplumsal kaynaşmayı, AB bütünlüğünün temellerinden göstermiş; Madde 130a'da "Topluluk, farklı bölgelerin kalkınma düzeyleri arasındaki dengesizlikleri ve az gelişmiş bölgelerin geri kalmışlığını azaltmayı hedefleyecektir" (Maastricht Antlaşması, <http://eur-lex.europa.eu/en/treaties/dat/11992M/htm/11992M.html>, Erişim Tarihi: 03.12.2007) demiştir.

"Bugün AB Bölgesel Politikası, kendini giderek Lizbon hedeflerine katkıda buldurmaya yönlendirmekte ve işbirliğine, bilgi ve yenilikçiliğe, işletmeleri"

³ Bu üyeler; Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Yunanistan, Kıbrıs, Letonya, Litvanya, Macaristan, Malta, Polonya, Portekiz, Romanya, Slovenya ve Slovakya'dır.

⁴ Ekonomik ve Toplumsal Kaynaşma için üç tane Avrupa Stratejisi belirlenmiştir: Bunlardan birincisi ekonomik bir büyüme için gerekli olan makroekonomik politika, iç pazarın düzgün işletilmesi ve bölgesel/yerel girişimlerin desteklenmesi.

bir arada toplamaya, sosyal sermayeye, bölgesel kalkınmada katılımcı ve tabandan gelen süreçleri harekete geçirmeye özel önem vermektedir” (Altan, 2006: 40).

Avrupa Birliği Konseyi, sorunlarla başa çıkabilmek için 24-25 Mart 1999 tarihlerinde 2000-2006 döneminde AB politikalarının çerçevesini oluşturmak üzere Berlin’de toplanarak, başka hususlar yanında, bölgeler arası ekonomik eşitsizliklerin ortadan kaldırılması gerektiğini vurgulayan “Gündem 2000”i kabul etmiş ve AB’nin ekonomik ve toplumsal politikasını uygulama yöntemlerini, en dezavantajlı bölgeler üzerine daha fazla yoğunlaşma, sorumlulukların daha belirginleştirilmesi, ulusal, bölgesel veya yerel düzeyde ilgili makamlar ile daha güçlü işbirliği, fonların programlanması ve uygulanmasında basitleştirme olarak yeniden tanımlamıştır.

Yapısal Fonlar’dan yararlanılması için Topluluk, ekonomik ve sosyal kriterler yani “Hedefler” tanımlamıştır. 1994-1999 döneminde altı hedef belirlenmiş olmasına rağmen 2000-2006 dönemine ait hedeflerin sayısı üçe indirilmiş; kalkınmada geri kalmış bölgelere (Hedef 1) öncelik verilerek toplam harcamanın %70’e yakın bölümünün bu bölgelere gitmesi sağlanmıştır.

Hedef 1-Kalkınmada geri kalmış bölgeler

Bir bölgenin özel yardım almaya hak kazanabilmesi için, o bölgede kişi başına gayri safi yurtiçi hasıla, AB ortalamasının %75’inden az olmalıdır. Fransa’nın deniz aşırı illeri, Azor Adaları, Madeira ve Kanarya Adaları gibi AB’nin en uzak bölgeleri, % 75’in altında oldukları için bu hedef kapsamındadır. Finlandiya ve İsveç’in az nüfuslu kesimleri de özel yardım alırlar.

Hedef 1 kapsamındaki bölgeler içerisinde yapısal uyum politikaları ve kalkınmanın gerçekleştirilmesi için mümkün olan yerlerde, kamu görevlilerinin eğitimi yoluyla kalkınmaya yardımcı olacak faaliyetler, eğitmen ve idari personelin eğitim ve öğretimlerini güçlendiren ve geliştiren faaliyetler için mali katkı verilebilmektedir.

Geri kalmış bölgeler, AB’nin toplam nüfusunun yaklaşık %20 kadarını içermesine rağmen toplam harcamaların %70’ini alırlar. Yapısal Fonlar çerçevesinde

sağlanan yardım, uygun toplam maliyetin %75'ine ve, genel bir kural olarak, uygun kamu harcamalarının en az %50'sine katkı yapmaktadır.

Türkiye'nin tam üyeliği halinde, ülke geneli Hedef 1 kapsamında olacağından, ABKF'nin mali kaynaklarından ülkenin tamamı faydalanabilecektir. Hal böyle olunca hali hazırda Hedef 1 kapsamında Yapısal Fon imkanlarından faydalanmakta olan üye ülkelerin bazı bölgeleri, bu faydalanma imkanını kaybedecektir (AB Komisyonu Etki Raporu, http://www.belgenet.com/arsiv/ab/etki_2004.html, Erişim Tarihi: 19.12.2005).

Hedef 2-Yapısal krizdeki bölgeler

Bu Hedef'in kapsamı içinde, AB nüfusunun azami %18'i bulunmaktadır. Bu hedef kapsamında yardım alabilecek bölgeler, endüstriyel çöküşten etkilenen bölgeler, zayıf kırsal alanlar, zorluk içindeki kentsel alanlar, balıkçılığa bağımlı olan krizdeki alanlar ve hizmetler sektörüne yüksek derecede bağımlı olan, dönüşüm geçiren alanlardır. Sağlanan yardım, toplam uygun miktarın %50'sine kadarını ve, genel bir kural olarak, kamu harcamalarının en az %25'ini müştereken finanse etmektedir.

Hedef 2 kapsamında kalan bölgelerde de Türkiye'nin katılımı ile nüfus oranı artacaktır.

Hedef 3-İnsan kaynaklarının geliştirilmesi

Hedef 1 kapsamına girmeyen bütün alanlar için finansman sağlanabilen bu Hedefte, işsizlik ile mücadele etmek için aktif emek piyasası politikaları, herkes için fırsat eşitliğinin teşvik edilmesi, yaşam boyu öğretim ve eğitim sistemleri yoluyla istihdamın artırılması, ekonomik ve toplumsal değişime intibak ve kolaylaştırmaya yönelik tedbirler, kadınların emek piyasasına katılımını iyileştirmek için kadınlara yönelik pozitif eylem tedbirleri bulunmaktadır.

Hedef 3 kapsamında kalan bölgelerde uzun dönemli işsizliğe maruz kalmış işsizlerin mesleki entegrasyonlarına, emek piyasasından dışlanan kişilerin entegrasyonuna, özellikle kadınların mesleki gelişmelerinin sağlanmadığı veya daha az temsil edildikleri alanlar başta olmak üzere kadın ve erkekler arasında fırsat eşitliğini geliştirmeye yönelik faaliyetler desteklenmektedir.

Sağlanan yardım, toplam uygun miktarın %50'ye kadar olan bölümünü ve, genel bir kural olarak, kamu harcamasının en az %25'ini müştereken finanse eder.

Hedef 3'de ekonominin ve ülkenin tamamına yönelik faaliyetler söz konusu olduğu için Türkiye'nin tam üyeliği halinde ülkemizdeki işgücünün ve özellikle kadınların ve gençlerin eğitimi, değişen sanayilerde ortaya çıkan işsizlerin yeniden bir meslek sahibi olmaları adına eğitimleri gibi alanlarda Türkiye, Yapısal Fonlardan yararlanma imkanına kavuşacaktır.

Projeleri finanse etmek Yapısal Fonlar'ın nihai hedefidir. Ancak, bir projeyi başlatan kişiler, Yapısal Fonlar'a dolaysız şekilde erişemezler. Ticaret odaları, KOBİ'ler, dernekler, yerel veya bölgesel yönetimler, vs. projelerini uygulamak için birkaç yıl süreyle uygulanan gelişme programları ile mali yardım almaktadırlar.

İlgili üye devlet tarafından bölgesel ve yerel yönetim, ekonomik örgüt ve toplumsal ortak ile ortaklık içinde Avrupa Komisyonu'na teklif edilen Program, Avrupa Komisyonu tarafından kabul edilmelerini müteakip teklif eden kurum veya kuruluş tarafından yönetilirler. Finansmanı, program için ayrılmış olan bütçe temin eder. Yani Yapısal Fonlar'dan destek almak isteyenlerin ilgili ulusal veya bölgesel yönetime müracaat etmeleri gerekir.

AB kaynaklarını harcamanın ön koşulu ise, tüm yardım alan bölgeler için, NUTS-İBBS5 temelinde bölgesel gelişme planları hazırlanmasıdır. Bu yaklaşımın temelinde bölgesel ve yerel aktörlerin ortaklığı ile oluşturulan ve uygulanan bölgesel kalkınma stratejileri yer almakta; ulusal düzeyde oluşturulan politikaların, bölgesel düzeyde geliştirilen politikalarla uyumuna önem gösterilmektedir (Akpınar, www.geocities.com/ceteris_paridus_tr/r_akpinar.doc, Erişim Tarihi: 4 Mart 2006).

⁵ NUTS- Nomenclature of Territorial Units for Statistics, İBBS- İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması

Yapısal Fonlar bütçesinin büyük kısmı, üye devletlerin girişimiyle ortaya çıkan programları desteklemek için kullanılırken Topluluk da, kendi girişimiyle programların finanse edilmesine katılır.

Topluluk Girişimleri'nden biri olan INTERREG, ülke ötesi işbirliği (AB'nin bölgeleri arasında), sınırötesi işbirliği (sınırdaki komşu olan bölgeler arasında) ve bölgeler arası işbirliği gibi farklı düzeylerde işbirliği yoluyla Avrupa sahasının dengeli bir gelişimini ve bütünleşmesini teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Özellikle sınır ötesi faaliyetlere AB'nin genişlemesi anlamında özel önem verilir. INTERREG programı çerçevesinde tarım, insan kaynakları, eğitim, turizm, enerji, çevre, mekansal planlama, altyapı ve sınır ötesi ekonomik kalkınma gibi tedbirler uygulanır ve projeler, Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu tarafından finanse edilir.

URBAN girişimi ise, sürdürülebilir kentsel gelişmeyi teşvik etmek amacıyla yönelik olup, küçük ve orta boy şehir ve köylerin toplumsal ve ekonomik canlanması için yenilikçi stratejileri teşvik ederken bilgi ve deneyim alışverişini de güçlendirir. ABKF Fonu tarafından finanse edilir.

LEADER girişiminin amacı, kırsal kalkınmayı teşvik etmek olup yerel aktörlerin ve ortaklıkların kendi aralarında bağlantılar oluşturması (networking) bu girişimin orijinal unsurları arasında yer alır. Bu girişim, ATYG Fonu'ndan mali yardım almaktadır.

EQUAL Girişimi, dışlanma, ayrımcılık ve eşitsizliğin tüm biçimlerine karşı mücadele etmenin yeni yollarını geliştirmeyi hedeflemekte ve ülke işbirliğine dayanmaktadır. İltica isteyenlerin toplumsal ve mesleki entegrasyonunun da dikkate alındığı bu Girişim, ASF tarafından finanse edilir.

Ekonomik ve sosyal kaynaşmayı güçlendirmek için, kalkınmada geri kalmış bölgelerdeki yatırımları desteklemek Avrupa Yatırım Bankası'nın (AYB) öncelikleri arasında yer almaktadır. İşletmelerin rekabet güçlerini geliştirmek, ulaştırma, enerji ve iletişim konularında transAvrupa şebekeleri kurmak, çevreyi korumak, AYB'nin mali destek verdiği konulardır. Genel bir kural olarak, AYB kredileri, proje maliyetinin % 50'ye kadarını karşılar.

Birleşik bir Avrupa için gerekli olduğu kabul edilen bölgesel politika, AB'nin 2004'deki genişleme dalgası, Bulgaristan ve Romanya'nın üye olmaları ve Türkiye'deki müzakere süreci sayesinde yeni sorunlarla karşı karşıyadır. Bunun yanı sıra ekonominin "küreselleşmesinden" kaynaklanan rekabete ayak uydurulması gerekmektedir.

Aday ülkelerin kabul etmesi gereken Müktesebat başlıklarından Bölgesel Politika ve Yapısal Araçlar başlığı altında yer alan fonlardan, aday ülkelerin yeteri şekilde faydalanabilmeleri için katılım zamanında uygun sistemlerini kurmuş olmaları gerekmektedir. Yapısal Fonların hukuki çerçevesi EC 1260/1999 sayılı Konsey düzenlemesi ile belirlenmiştir. Aday ülkelerin katılım müzakereleri esnasında uyması gereken koşullar bulunmaktadır ki bunları yasal çerçeve, bölgesel organizasyon, programlama kapasitesi, idari kapasite ve maliyet ve bütçe yönetimi başlıkları altında sıralamak mümkündür.

Aday ülkelerin Kopenhag kriterlerini karşılama yönünde aldıkları yolu, İlerleme Raporu altında değerlendiren Komisyon, raporlarını 1998 yılından bu yana hazırlamakta ve hazırlarken de Parlamento rapor ve kararlarını, Avrupa Konseyi, AGİT ve uluslararası örgütler ile sivil toplum kuruluşlarının değerlendirmelerini (AB ve Türkiye-AB İlişkileri Temel Kavramlar Rehberi, 2003: 13) kullanmaktadır.

BÖLGESEL POLİTİKA AÇISINDAN AVRUPA KOMİSYONU İLERLEME RAPORLARI

1998 Komisyon İlerleme Rapor'unda (Türkiye'nin Katılım Yönünde İlerlemesine İlişkin Komisyon 1998 Düzenli Raporu, http://ec.europa.eu/comm/enlargement/report_11_98/pdf/en/turkey_en.pdf, Erişim Tarihi: 07.06.2006), Türkiye'deki bölgesel demografik, sosyo-ekonomik ve altyapısal dengesizliklerin, kalkınmada geri kalmış Doğu ve Güneydoğu bölgeleri ile ülkenin diğer bölgeleri arasında bir eşitsizliği yansıttığı ve geri kalmış 49 ilin, ülkenin batısına veya yurt dışına önemli düzeyde göç verdiği ifade edilmektedir. Bunun sonucu olarak, Türkiye'nin doğusunda yıllık nüfus artışının (% -0.7) ulusal ortalamanın (% 1,5) hayli altında olduğunun belirtildiği Rapor'da, geri kalmış

bölgelerdeki altyapıların da, 1985 ve 1990 arasında gerçekleştirilmiş büyük projelere rağmen, yetersiz olmaya devam ettiği ifade edilmektedir.

Geri kalmış bölgelerin kalkınmasının desteklenmesi amacıyla 1960 yılında Devlet Planlama Teşkilatı'nın kurulduğunun, 1970 yılında ise, geri kalmış bölgeler için özel bir dairenin oluşturulduğunun ifade edildiği Rapor'da, 8 baraj inşa edilmesini içeren GAP Güneydoğu projesinin, sadece Türkiye'nin enerji üretimini ikiye katlaması değil, aynı zamanda, sulu tarımı büyük ölçüde artırarak ve altyapıların modernleşmesini sağlayarak en geri kalmış 8 güneydoğu ilinin kalkınmasına yardım etmesinin beklendiği belirtilmiştir.

Rapor'un son bölümünde, Türkiye'nin gelişiminin Topluluk ortalamasının gerisinde bulunmasından dolayı, her iki taraf için de etkili bir yapısal politika uygulanmasının gerekliliğine vurgu yapılmaktadır. Bölgesel gelişme politikası konusunda idari bir yapılanmanın mevcut olmasına rağmen, Türk yetkililerindeki bilgi eksikliğinden dolayı Topluluk politikalarının unsurlarıyla uyum içinde olup olmadığının tahmin edilemediği ifade edilmektedir.

Son düzenli rapordan bu yana, önemli ölçüde yeni bilgilerin elde edildiği ile başlayan 1999 Komisyon İlerleme Raporu (Türkiye'nin Katılım Yönünde İlerlemesine İlişkin Komisyon 1999 Düzenli Raporu, http://ec.europa.eu/comm/enlargement/report_10_99/pdf/en/turkey_en.pdf, Erişim Tarihi: 07.06.2006) tüm aday ülkeler arasında, en ciddi bölgesel sorunları yaşamakta olan ülkenin Türkiye olduğunu iddia etmektedir. Bunun nedenleri olarak da yurt içindeki dengesizliklerin boyutu, Türkiye'de kişi başına düşen Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH) rakamı, bunun AB ortalaması arasındaki farkı ile nüfusun büyüklüğü gösterilmektedir. Diğer aday ülkelerin aksine, Türkiye'nin uzun yıllardır bir bölgesel politika uyguladığı; ancak bu politikanın, bir merkezi planlama sistemi çerçevesinde uygulanmasından dolayı bölgesel boyutun, kamu yatırım bütçesinin önceliklerinde açıkça dikkate alınmadığı belirtilmektedir. Ayrıca, bölgesel politika konusunda görevlendirilen hizmet biriminin çok az sayıda personele sahip olduğu (25 memur) ve bölgelerde temsilcileri olmadığı da Rapor'a eklenmiştir.

“Eldeki veriler ve bölgesel dengesizlikler ile mücadele etme çabasının sınırlı olduğu dikkate alınır, sonuçlar da çok sınırlıdır: desteklenen bölgeler önemli miktarda yatırım çekmemekte ve altyapı yatırımları (çok güçlü bir şekilde enerji üretimi üzerinde yoğunlaşmış olan GAP bile) doğu bölgelerinin kalkınmasında yeterince olumlu bir etki yaratmamaktadır. Dolayısıyla, dışarıya göçün önemli boyutta olmasına rağmen, yurt içi dengesizlikler azaltılmış değildir” (Türkiye’nin Katılım Yönünde İlerlemesine İlişkin Komisyon 1999 Düzenli Raporu, http://ec.europa.eu/comm/enlargement/report_10_99/pdf/en/turkey_en.pdf, Erişim Tarihi: 07.06.2006).

Türkiye’nin üyelik için hazırlanırken, geri kalmış bölgelerinin büyük farklılıklarına yönelik, etkin bir bölgesel politika oluşturulmasına öncelik vermesinin gerekli olduğuna işaret eden Rapor, bu önceliği ele almak üzere merkezi idareye vurgu yapmaktadır.

Türkiye’de bir bölgesel politikanın olmasına rağmen, yapısal politikaların uygulanması için hazırlıkların henüz gerçek anlamda başlamadığı, Topluluk kuralları ile uyumlu bir NUTS-İBBS sınıflamasının Komisyon’a teklif edilme durumuna gelmediği ifade edildiği 2000 Komisyon İlerleme Raporu’na (Türkiye’nin Katılım Yönünde İlerlemesine İlişkin Komisyon 2000 Düzenli Raporu, http://ec.europa.eu/comm/enlargement/report_11_00/pdf/en/tu_en.pdf, Erişim Tarihi: 07.06.2006) Devlet Planlama Teşkilatı’nın (DPT) bir dizi bölgesel kalkınma programları hazırlıklarına başlayarak; 8 ili kapsayan Doğu Karadeniz Bölgesi, 16 ili kapsayan Doğu Anadolu, 5 ili içine alan Yeşil Irmak Kalkınma Havzası ve yine 5 ili kapsayan Marmara Bölgesi programlarının hazırlandığı ancak bu programların hiç birinin uygulama aşamasına ulaşamadığı eklenmiştir. Yanı sıra, bölgesel politikadan sorumlu olan DPT’nin bölgesel bürolarının ve yerel veya bölgesel kalkınma otoritelerinin bulunmayışını eleştirmekte ve idari yapısının takviyesinin sağlanmasını tavsiye etmektedir.

“Türkiye’de bölgesel sorunlar önemli boyutlarda ve ciddi nitelikte olduğu halde, bunlara yönelik etkin bir politika yoktur. Bölgesel kalkınma otoriteleri mevcut değildir. Bölgeler arasındaki büyük farkları kapatmaya yönelik,

Topluluk standartlarıyla uyumlu bir bölgesel politikanın güçlendirilmesi ve modernize edilmesine yüksek öncelik verilmelidir. Bunun için, kalkınmada geri kalmış bölgelere anlamlı düzeyde kamu yatırımı açıkça tahsis edilmeli, böylece insan kaynaklarına yatırımlar artırılmalı, altyapı farkları azaltılmalı, özel yatırım için elverişli bir ortam yaratılmalı ve hayat şartlarında anlamlı bir iyileşme sağlanmalı” (Türkiye’nin Katılım Yönünde İlerlemesine İlişkin Komisyon 2000 Düzenli Raporu, http://ec.europa.eu/comm/enlargement/report_11_00/pdf/en/tu_en.pdf, Erişim Tarihi: 07.06.2006) denmektedir.

Son düzenli rapordan bu yana, ilgili müktesebat başlığının uygulanmasına olanak tanıyacak mevzuatın hala kabul edilmediğini, kurumsal yapılanma, programlama, izleme, değerlendirme, mali yönetim, kontrol ve bölgesel istatistiklerin oluşturulması konularında herhangi bir gelişmenin kaydedilmediğini söyleyen 2001 Komisyon İlerleme Raporu, Yapısal Fonlar’ın kullanılması için gerekli yapıların kurulmasını tavsiye etmektedir.

“Devlet Planlama Teşkilatı ve Devlet İstatistik Enstitüsü, Topluluk kurallarına uygun olarak bir NUTS-İBBS Düzey 2 sınıflaması hazırlamaya başlamıştır, fakat çalışmalar erken bir aşamada bulunmaktadır” (Türkiye’nin Katılım Yönünde İlerlemesine İlişkin Komisyon 2001 Düzenli Raporu, http://ec.europa.eu/comm/enlargement/report2001/tu_en.pdf, Erişim Tarihi: 07.06.2006).

diyen Rapor, böyle bir sınıflandırmanın yapısal politikaların uygulanması için ön koşul olduğunu belirtmektedir.

2002 Komisyon İlerleme Raporu, (Türkiye’nin Katılım Yönünde İlerlemesine İlişkin Komisyon 2002 Düzenli Raporu, http://ec.europa.eu/comm/enlargement/report2002/tu_en.pdf, Erişim Tarihi: 07.06.2006) Türk bölgesel istatistiklerinin Avrupa’daki diğer bölge istatistikleriyle karşılaştırılabilirliğine doğru atılmış adımların mevcut olmasına rağmen kurumsal yapılar, programlama, izleme ve değerlendirme, mali yönetim ve kontrol ile ilgili olarak kayıt altına alınacak bir gelişmenin kaydedilmediğini belirtmektedir. Etkili ve

modernize edilmiş, Topluluk standartlarıyla örtüşen ve gerileyen bölgelerin temel sorunlarını vurgulayan formülasyona öncelik verilmesi gerektiğini ifade eden Rapor, 2006-2010 arası kalkınma planı için hazırlıkların, ilgili müktesebatta istendiği gibi Topluluk standartlarına göre tasarlanmış, bölgesel bir unsuru içermesi gerektiğinin altını çizmektedir.

Ek olarak, Türkiye'nin bakanlıklar arası koordinasyonu ve tüm planlama düzeylerinde bütünleşme ortaklığı ilkelerini hem merkezi hem de bölgesel düzeyde geliştirerek yönetim yapılarını güçlendirmesi gerektiği söylenmektedir. Yönetim kapasitesiyle ilgili olarak, Türk bölgesel politikasının hala Devlet Planlama Teşkilatı'nın (DPT) sorumlu olduğu merkezi planlama sistemi çerçevesinde uygulanması ve Güneydoğu'da bölgesel bir ofisi olan Güneydoğu Anadolu Kalkınma Projesi'nin (GAP) haricinde Ankara'nın dışında başka bir planlama ve uygulama ofisi bulunmaması eleştirilmektedir.

“Türkiye'nin her NUTS-İBBS Düzey 2 biriminin kurulması için ulusal düzeyde bakanlıklar arası koordinasyonun geliştirilmesi ve NUTS-İBBS Düzey 2 düzeyinde iller arası koordinasyonun geliştirilmesi vasıtasıyla bütünleşmiş bir bölgesel planlama sisteminin geliştirilmesi için daha fazla çabaya odaklanması gerektiği” ifade edilmektedir (Türkiye'nin Katılım Yönünde İlerlemesine İlişkin Komisyon 2002 Düzenli Raporu, http://ec.europa.eu/comm/enlargement/report2002/tu_en.pdf, Erişim Tarihi: 07.06.2006).

Önceki Raporlara nazaran nispeten olumlu eleştiriler taşıyan 2003 İlerleme Rapor'unda, bölgesel sektörler konusunda, geçici NUTS- İBBS Düzey 2 seviye sınıflandırması oluşturmak için 26 yeni bölgenin kurulması kanununun Eylül 2002'de kabul edildiği ancak mevzuat çerçevesine göre, hiçbir yeni yasal metnin kabul edilmediği belirtilmektedir (Türkiye'nin Katılım Yönünde İlerlemesine İlişkin Komisyon 2003 Düzenli Raporu, http://ec.europa.eu/comm/enlargement/report_2003/pdf/rr_tk_final.pdf, Erişim Tarihi: 07.06.2006).

Kurumsal yapılar hakkında Devlet Planlama Teşkilatı'nın (DPT), 2002'nin sonlarında, özellikle AB katılım öncesi bölgesel gelişme programları ile ilgilenecek yeni bir bölüm kurduğu, bazı bölgelerde geçici NUTS-İBBS Düzey 2 birimini oluşturan iller arasında hizmet birlikleri kurduğu ancak bölgesel seviyede, hizmet birliklerinin yapısal fonların uygulaması için tahsis edilmiş yapıların yerini alamayacakları ifade edilmektedir. DPT'nin Bölgesel Kalkınma ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü ve Devlet İstatistik Enstitüsü'nün NUTS-İBBS Düzey 2 altbölümleriyle ilgili istatistik yapmaya başladığı ve Programlama hakkında, DPT'nin 2004-2006 periyodunu kapsayacak ve 2003 sonunda Komisyon'a sunulacak bir Ulusal Kalkınma Planı (UKP) taslağı hazırlıkları içinde olduğu belirtilmektedir.

Güneydoğu'da ofisi olan Güneydoğu Anadolu Kalkınma Projesi (GAP) otoritesi haricinde, Ankara dışında başka planlama ve uygulama yapısı olmamasını ise hala eleştirmektedir. Rapor, bölgesel politika ihtiyaçlarını uygulamak için yeterli kapasitenin merkezi ve bölgesel seviyede kurulmaya ihtiyaç duyulduğunu, 2004-2006 hazırlık aşamasında olan UKP'nin, bölgeler arası farklılıkların büyümesini azaltmada bölgesel kalkınmayı amaçlayan uzun dönem uyum politikaları için ilgili tüm paydaşların (sosyal ve ekonomik ortakların yanı sıra bölgesel ve yerel) katılımının sağlanarak hazırlanması gerektiğini, Türkiye'nin sadece merkezi ve il yetkilileri arasında değil, diğer hiyerarşik bakanlıklar arasında da daha fazla koordinasyon yapıları kurmaya gereksinim duyduğunu belirtmektedir.

Mevzuat çerçevesi açısından çevre ve mali kontrol alanlarında bazı gelişmelerin mevcut olmasına rağmen bölgesel politika ve yapısal araçların koordinasyonu alanında çok sınırlı gelişmelerin 2003 İlerleme Raporu'ndan 2004 İlerleme Raporu'na kadar kaydedildiği 2004 Raporunda yer almaktadır.

Devlet Planlama Teşkilatı'nın (DPT) geçici bir NUTS-İBBS Düzey 2 formuna sahip iller arasında hizmet birliklerini kuran bazı bölgelere sahip olduğu, toplam dört hizmet birliğinin, AT tarafından hibelenirilmiş bölgesel kalkınma projelerini uygulayan NUTS-İBBS Düzey 2 bölgelerinde işlevsel olarak çalıştığı belirtilmekte, bölgesel istatistik alanında geçici NUTS-İBBS Düzey 2 bölgelerinin her birinde bölgesel istatistik bürolarının kurulmasını içeren önemli gelişmeler kaydedildiği ifade edilmektedir (Türkiye'nin Katılım Yönünde İlerlemesine İlişkin

Komisyon 2004 Düzenli Raporu,
http://ec.europa.eu/comm/enlargement/report_2004/pdf/rr_tr_2004_en.pdf, Erişim
Tarihi: 07.06.2006).

Ancak Türkiye'nin, Yapısal ve Uyum Fonlarının uygulanması için gerekli çerçeve ve araçları kurmak için önemli bir çaba göstermesi gerektiği belirtilerek,

“hizmet birliklerinin, bölgesel istatistik bürolarının yaratılması ve bölgesel kalkınma ajanslarının kurulmasıyla ilgili yasa taslağı hazırlıkları gibi gelişmelere rağmen bu gibi tedbirlerin uygulanmasına adanmış yapıların yaratılması konusunun rapor edilmesi için çok az ciddi ilerleme”
(Türkiye'nin Katılım Yönünde İlerlemesine İlişkin Komisyon 2004 Düzenli Raporu, http://ec.europa.eu/comm/enlargement/report_2004/pdf/rr_tr_2004_en.pdf, Erişim Tarihi: 07.06.2006)

bulduğu Rapor'da yer almaktadır.

Güneydoğu'da bölgesel bir bürosu bulunan Büyük Anadolu Projesi'nin gelişmesi için var olan otorite dışında, Ankara dışında herhangi bir planlama ve uygulama yapısının bulunmadığının, bölgesel seviyedeki bölgesel kalkınma yapılarının zayıf olduğunun, Türkiye'nin Bölgesel Politika ve Yapısal Araçların Koordinasyonu altındaki müktesebatın uygulanması gerekliliğini yaratan birim ve mekanizmaları kurmaya ihtiyaç duyduğunun, bölgesel politikanın uygulanması için yeterli kapasitenin merkezi ve bölgesel seviyede oluşturulması gerektiğinin belirtildiği Rapor'da, 2003 Düzenli Raporu'nda da belirtildiği gibi, bölgesel kalkınma ile ilgili DPT ve hiyerarşik bakanlıklar arasında daha çok 'danışma' gibi seyreden ilişkinin, etkili koordinasyon yapıları olarak hala oluşturulmamış olması eleştirilmektedir.

Ancak Türkiye'nin bölgesel politika ve yapısal araçların kullanımı alanında AB ile kendisini uyumlaştırmada önemli bir alanda olduğu da ifade edilmektedir.

2005 Komisyon İlerleme Rapor'unda, bölgesel örgütlenme açısından, Türkiye'nin 2002 yılında istatistiksel amaçlar adına 26 yeni NUTS-İBBS Düzey 2 bölgesi yaratmak için 81 ilinde (NUTS-İBBS Düzey 3 düzeyindeki bölgeler) gruplaşma oluşturmasından bu yana herhangi bir gelişme kaydetmediği, NUTS-İBBS

Düzey 2 bölgelerinin merkez, il ve belediye düzeylerinde herhangi idari yapıları karşılayamadığı belirtilmekte, NUTS-İBBS sınıflamasına göre bölgesel istatistikler için veritabanı genişletme çalışmalarının devam ettiği söylenmektedir (Türkiye'nin Katılım Yönünde İlerlemesine İlişkin Komisyon 2005 Düzenli Raporu, http://www.mfa.gov.tr/NR/rdonlyres/280F0021-B312-4871-8F0E-9D3A71684437/0/2005_progress.PDF, Erişim Tarihi: 07.06.2006).

Rapor'da bölgesel politika için Türkiye'deki kurumsal çerçevenin, Devlet Planlama Teşkilatı içerisinde oluşturulduğu ve sadece planlama, programlama, uygulama ve izleme için sorumlu tutularak dar alana alındığı, bölgesel kalkınma ile ilişkili sektörel bakanlıklar ile koordinasyon yapılarının bulunmadığı, AB fonlu bölgesel kalkınma programlarının uygulanmasında temel kurumun, bölgesel politikalarla ilgili tüm alım ve kontratlama konularından sorumlu olan Merkezi Finans ve İhale Birimi olduğu ancak bu Birim'in de büyüyen iş yükü ile ilişkili olarak yeterli personele ve kaynağa sahip olmadığı belirtilmektedir.

Programlama ile ilgili hiçbir gelişme kaydedilmediği, Programlama'nın yeteri kadar bölgesel paydaşları kapsamadığı söylenmekte ve izleme ve değerlendirme ile ilgili olarak hiçbir gelişmenin de bulunmadığı ifade edilmektedir. Bazı gelişmelerin katılım öncesi yardım ile ilgili pratik problemlerin çözümünde kaydedilmiş olmasının Merkezi Olmayan Uygulama Sistemi'nin uygulanmasından sorumlu varlıkların güçlendirilmesi için yeterli olmadığı da ifade edilmektedir.

Türkiye'nin sektörel strateji için sorumluluk dağıtılmasını, uygulama ve izleme açısından sektörel bakanlıklara ve bölgesel yapılara verebileceği ve böylelikle Devlet Planlama Teşkilatı'nın koordinatörlük rolüne yoğunlaşabileceği tavsiye edilmektedir.

Bölgesel örgütlenme konusunda bir ilerlemenin kaydedilmediğinin söylendiği 2006 Komisyon İlerleme Raporu'nda, Bölgesel İstatistik Birimleri (NUTS-İBBS) düzenlemesinin ve bölgesel politikaların etkin uygulanması ışığında mevcut istatistik bölgelerin geçici sınıflandırmasının (NUTS-İBBS Düzey 2'ye tekabül etmektedir) daha da geliştirilmesi gerektiği, yine de bölgesel istatistikler alanında gelişme sağlandığı ifade edilmektedir (Türkiye'nin Katılım Yönünde İlerlemesine İlişkin

Komisyon 2006 Düzenli Raporu,
http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2006/Nov/tr_sec_1390_en.pdf,
Erişim Tarihi: 13.11.2006).

Kalkınma Ajansları'nın Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun'un onaylanması ve Şubat 2006 ayında yürürlüğe girmesiyle yasal çerçevenin geliştirilmesinde ilerleme sağlandığı, her bir ajansın kurulması için uygulamaya yönelik yasal düzenlemelerin de ayrıca yapılması gerektiği belirtilmektedir.

Kurumsal çerçevede önemli bir değişikliğin yaşanmadığının, ana gelişmenin, DPT'nin sektörel ve bölgesel birimleri arasındaki işbirliğini güçlendirmesinin olduğunun ve iki Kalkınma Ajansının Adana ve İzmir'de kurulduğunun; ancak, bakanlıklar arası eşgüdüm birimi gibi yapıların henüz bulunmadığının yazılı olduğu Rapor'da, Katılım Öncesi Bileşeni'nin (**Instrument of Pre-Accession-IPA**) bölgesel kalkınma unsurunu uygulamakla görevli idari makamların ilgili bakanlıklar bünyesinde henüz kurulmadığı vurgulanmaktadır. Geçiş döneminde söz konusu işlevleri yerine getirmek üzere, katılım öncesi Türkiye'ye yardımların uygulanması konusunda halihazırda tek kurumun Merkezi Finans ve İhale Birimi (MFİB) olarak belirlendiği ifade edilmektedir.

Genel olarak, Müktesebatın Bölgesel Politika ve Yapısal Araçların Koordinasyonu faslında Türkiye'nin müktesebata uyumunun sınırlı olduğunun kaydedildiği 2007 Komisyon İlerleme Raporunda, İdari Kapasite ve Programlama alanlarında kısıtlı bir gelişmenin sağlandığı, izleme ve değerlendirme alanında ise daha iyi bir ilerlemenin olduğu ifade edilmekte olup, bölgesel politikaların uygulanabilmesi amacıyla hukuki çerçevenin çizilmesi ve bölgesel yapılanmaların tanımlanması hususlarında ajansların rolü ve işleyişi üzerine eğilmek gerektiği belirtilmektedir (Türkiye'nin Katılım Yönünde İlerlemesine İlişkin Komisyon 2007 Düzenli Raporu,

http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2007/nov/turkey_progress_report_en.pdf, Erişim Tarihi: 01.12.2007). Merkezi ve bölgesel düzeyde bakanlıklar arasında yetki dağılımının değerlendirilmesi dahil olmak üzere, sahiplenme ve

sorumluluğun geliştirilmesi ve IPA'nın uygulanmasına dair programlama belgelerinin hazırlanışının hızlandırılması önerilmektedir.

SONUÇ

Türkiye, bölgesel farklılıkları gidermeyi amaçlayan AB Bölgesel Kalkınma Politikası'nı gerçekten uygulamak istiyorsa artık daha fazla zaman kaybetmemelidir. Ancak yine de durum çok olumsuz değildir. Küreselleşmenin getirisi olan serbest piyasa kurallarının işletildiği, kültürlerin yakınlaşmasının sağlandığı ve sınırların olmadığı supranasyonal yapı içerisinde Türkiye başarılı olmaya başlamıştır.

AB bölgesel politikası uyarınca bölgesel kalkınmışlık farklılıklarını azaltmak için, bölgesel kalkınmanın “gerekli şartları” ve “yeterli şartları” birlikte sağlanmalıdır.

Türkiye'deki bölgesel dengesizliklerin önemli belirleyicileri, farklı bölgelerin ekonomilerinin farklı sektörel yapıları ve farklı verimlilik seviyeleridir. Bu yüzden, her bölgenin özel şartlarına uygun politikalar uygulanmalıdır. Sektörel yaklaşımı mekansal boyutla entegre etmeye ve daha çok sektörel olan ulusal kalkınma planını bölgesel kalkınma planlarına bağlamaya özel önem verilmelidir (Altan, 2006: 43). DPT bünyesindeki sektörel ve bölgesel birimler arasındaki işbirliği güçlendirilmelidir. Bölgesel politika başlığı altındaki AB müktesebatı, kurumsal çerçeve ve uygulama araçları açısından üye ve aday ülkelere bazı esneklikler sağlıyorsa da, bu ülkeler, AB bölgesel politikasının temel prensiplerini uygulamak ve kamu ihalesi, rekabet, çevre, projelerin seçimi ve uygulanması başta olmak üzere, AB'nin genel mevzuatını dikkate almak durumundadırlar.

AB bölgesel politikasının temel prensiplerine özel önem verilmelidir. Bölgesel yapılara daha fazla sorumluluk devredilmelidir. Bölgesel politika ile ilgili kararlara katılan bütün kurumlar arasındaki yatay ve dikey işbirliği ve dayanışma mekanizmaları güçlendirilmelidir.

AB ve Türkiye tarafından ortak bir strateji belirlenmeli, Türkiye'deki bölgesel dengesizlikler müzakere döneminde azaltılmalıdır. Aksi takdirde, bu dengesizlikler, hem AB hem de Türkiye için katılım sürecinde ciddi bir sorun oluşturacaktır.

Türkiye'nin birliğe üye olmasının beklendiği 2014-2020 bütçe döneminde Brüksel merkezli Bölgesel Politika'ların bugünkü anlayışla sürdürülmeyeceği tahmin edilmektedir. Bunun diğer bir karşılığı şudur: Türkiye'ye her sene spekülative fonlar akmayacaktır. Şu an Bölgesel Politika komiseri, birliğin yeni üyelerinden, Polonya'dan seçilmiştir ve Türkiye gibi dev ama yoksul bir yeni üyeye yönelik yaklaşımın, yeni dönemdeki politikaların belirlenmesinde etkili olması umut edilmektedir.

KAYNAKÇA

AB Komisyonu Etki Raporu,
http://www.belgenet.com/arsiv/ab/etki_2004.html, Erişim Tarihi: 19.12.2005.

AB ve Türkiye-AB İlişkileri Temel Kavramlar Rehberi, (2003). İstanbul, İKV Yayınları, Yayın No: 172: 113.

Altan, R., (2006). “Türkiye Bölgesel Kalkınma Politikası AB Kalkınma Politikasıyla Uyumlu Mudur?”, İdarecinin Sesi, Ankara, Altuğ Ltd. Şti. Eylül-Ekim, Cilt: 20, Sayı: 118: 40.

Akpınar, R., “Bölgesel Gelişme Politikalarında Yaşanan Değişim: Yeni Bölgeselleşme Paradigması ve Uygulamaları”,
www.geocities.com/ceteris_paridus_tr/r_akpinar.doc, Erişim Tarihi: 4 Mart 2006.

“Avrupa Birliği’nin Bölgesel Politikası”, 15 Soruda 15 AB Politikası, (2004). İstanbul, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, No: 4, 2. Baskı: 8-9.

Avrupa Birliği’nde KOBİ Destek Mekanizmaları ve Türkiye, (2005). İstanbul, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, No: 188: 53.

Can, E., (2004). Avrupa Birliği Bölgesel Politikaları ve Yapısal Fonlar: Uyum sürecinde Türkiye için bir değerlendirme, Ankara, Asil Yayın Dağıtım Ltd. Şti.: 67.

Casellas, A., Galley, C. C., (1998). “Regional Defination in the European Union: A Questions of Disparities?”, Regional Studies, Journal of the Regional Studies Association, Vol. 33, No 6: 551.

Dinçer, B., Özaslan, M., Kavasoğlu, T., (1996). İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması, Ankara, DPT, Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü: 4.

Dinler, Z., (2001). Bölgesel İktisat, Bursa, Ezgi Kitabevi, 6. Basım: 113.

Keating, M., Loughlin, J. (1997). *The Political Economy of Regionalism*, London, Frank Cass: 105.

Maastricht Antlaşması,

<http://eur-lex.europa.eu/en/treaties/dat/11992M/htm/11992M.html>, Erişim Tarihi: 03.12.2007

Roma Antlaşması,

<http://eur-lex.europa.eu/en/treaties/dat/11997E/htm/11997E.html#0173010078>,
Erişim Tarihi: 03.12.2007

Şahin, R., (1998). *Avrupa Birliği Bütçesi-Fonları ve Türkiye'nin Tam Üyeliği*, Ankara, DPT: 67.

Türkiye'nin Katılım Yönünde İlerlemesine İlişkin Komisyon 1998 Düzenli Raporu, http://ec.europa.eu/comm/enlargement/report_11_98/pdf/en/turkey_en.pdf, Erişim Tarihi: 07.06.2006.

Türkiye'nin Katılım Yönünde İlerlemesine İlişkin Komisyon 1999 Düzenli Raporu, http://ec.europa.eu/comm/enlargement/report_10_99/pdf/en/turkey_en.pdf, Erişim Tarihi: 07.06.2006.

Türkiye'nin Katılım Yönünde İlerlemesine İlişkin Komisyon 2000 Düzenli Raporu, http://ec.europa.eu/comm/enlargement/report_11_00/pdf/en/tu_en.pdf, Erişim Tarihi: 07.06.2006.

Türkiye'nin Katılım Yönünde İlerlemesine İlişkin Komisyon 2001 Düzenli Raporu, http://ec.europa.eu/comm/enlargement/report2001/tu_en.pdf, Erişim Tarihi: 07.06.2006.

Türkiye'nin Katılım Yönünde İlerlemesine İlişkin Komisyon 2002 Düzenli Raporu, http://ec.europa.eu/comm/enlargement/report2002/tu_en.pdf, Erişim Tarihi: 07.06.2006.

Türkiye'nin Katılım Yönünde İlerlemesine İlişkin Komisyon 2003 Düzenli Raporu, http://ec.europa.eu/comm/enlargement/report_2003/pdf/rr_tk_final.pdf, Erişim Tarihi: 07.06.2006.

Türkiye'nin Katılım Yönünde İlerlemesine İlişkin Komisyon 2004 Düzenli Raporu, http://ec.europa.eu/comm/enlargement/report_2004/pdf/rr_tr_2004_en.pdf, Erişim Tarihi: 07.06.2006.

Türkiye'nin Katılım Yönünde İlerlemesine İlişkin Komisyon 2005 Düzenli Raporu, http://www.mfa.gov.tr/NR/rdonlyres/280F0021-B312-4871-8F0E-9D3A71684437/0/2005_progress.PDF, Erişim Tarihi: 07.06.2006.

Türkiye'nin Katılım Yönünde İlerlemesine İlişkin Komisyon 2006 Düzenli Raporu, http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2006/Nov/tr_sec_1390_en.pdf, Erişim Tarihi: 13.11.2006.

Türkiye'nin Katılım Yönünde İlerlemesine İlişkin Komisyon 2007 Düzenli Raporu, http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2007/nov/turkey_progress_reports_en.pdf, Erişim Tarihi: 01.12.2007

Uyarra, E., "Knowledge, Diversity and Regional Innovation Policies: Theoretical Issues and Empirical Evidence of Regional Innovation Strategies", www.mbs.ac.uk/research/engineering-policy/publications/documents/PRESTDPO5-16.pdf, Erişim Tarihi: 8 Nisan 2006.